

Hygrohypnum montanum (Lindb.) Broth.**harapurosammal, späd bäckmossa**

Äärimmäisen uhanalainen CR

§ · DII · B1ab(iii) +2ab(iii), C2a(i), D1

Heimo: *Amblystegiaceae* Lahko: *Hypnales* Luokka: *Bryopsida***Tunnistaminen**

Harapurosammal on hento, epäsäännöllisesti haaroittunut haarapesäkkeinen lehtisammal. Lehdet ovat hieman sirppimäisesti kaarevia, melkein varren myötäisiä tai ulospäin harottavia. Lehdet ovat puikeita, nopeasti tylpäksi kärjeksi suippenevia ja samalla hiukan sivulle kaartuvia. Lehtisuoni on lyhyt, verraten ohut, kellerävä ja haaroittunut. Lehden keskiosassa solut ovat kapeita, 4 - 8 kertaa leveyttään pitempiä ja suippoja, kärkiosassa huomattavasti lyhyempiä, tyven nurkkasolut ovat nelikulmaisia ja muodostavat pienen, hieman epämääräisen ryhmän. Tunnistamisen kannalta lehden tärkein ominaisuus on lehtilaidan hampaisuus, joka varsinkin lehden kärkipuolella on selvä. Itiöpesäkkeitä harapurosammal tuottaa melko usein. Niiden perät ovat punertavia ja itse pesäkkeet kapean liereitä, käyriä ja viistoon sivulle suuntautuneita. Itiöt ovat pieniä (n. 15 µm), aavistuksen papilikkaita tai melkein sileitä.

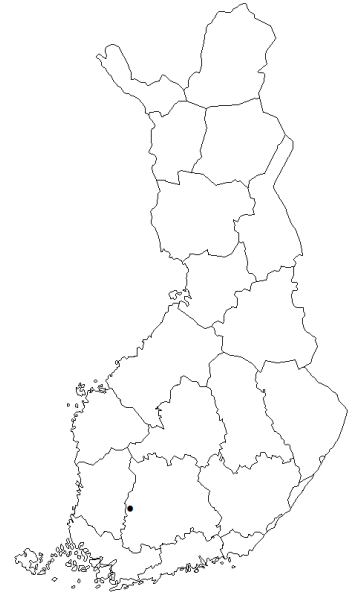
Muista purosammalista harapurosammal eroaa pienen kokonsa ja lehtien hampaisuuden puolesta, eikä se siten ole juurikaan lähilajeihinsa sekoitettavissa. Eniten se muistuttaa samankokoista ja ulkonäöltään suunnilleen samanlaista pohjanharasammalta *Campylophyllum halleri*. Tällä kuitenkin lehden kärki on paljon pitempi ja terävä sekä lehtisuoni hyvin lyhyt ja

usein kaksiosainen. Lisäksi pohjanharasammal vaatii kalkkipitoista kasvualustaa, kun taas harapurosammal viihtyy karukoppaikoillakin.

Levinneisyys

Harapurosammal on mereinen, suurta ilman-kosteutta vaativa laji. Sillä on Etelä-Ruotsissa muutamia esiintymiä, mutta runsaammin sitä on vasta eteläisen Norjan rannikkovuoristossa.

Lajin kokonaislevinneyteen kuuluvat Pohjois-Amerikka ja itäisin Aasia (Japani). Suomesta laji löytyi vuonna 2009 Vesilahdelta Etelä-Hämeeseen eliömaakunnasta. Harapurosammalta ei tällä hetkellä tunneta muualta Suomessa. EH.

Biologia

Harapurosammal on yksikotinen ja leviää pääasiassa itiöiden välityksellä. Lähilevintää voi tapahtua myös tulvan irtirepimien versonkappaleiden avulla.

Vesilahden kasvupaikka on pienen puron loivasti pohjoiseen viettävä, n. 50 metriä pitkä koskikivikko tai oikeammin vain kivirakka, jonka alla vesi 1-1½ metrin syvyydessä virtaa. Vesimäärät ovat vähäisiä ja pitkinä poutakausina virtaus voi tyrehtyä kokonaan. Syvällä kivien välisissä onkaloissa ilman kosteus kuitenkin säilyy silloinkin suurena. Tulvan aikana ympäristöstä kulkeutuu savista lietettä ja sitä kertyy etenkin alimpien kivien pintaan. Rakan kivikko vaihtelee pienistä pultereista miehenmittaisiin paasiin. Harapurosammalta kasvaa kivien kyljissä, mutta vain syvällä rakkaonkaloissa, hieman veden virtauspintaa ylempänä.

Seuralaislajit

Vesilahdella harapurosammal ei kasva välittömässä yhteydessä minkään muun sammalen kanssa. Läheltä, mutta kuitenkin eri kohdista tavatut muut sammalet ovat tavanomaisia purosammalia, kuten koskikoukkusammal *Dichelyma falcatum*, metsäkamppisammal *Sanionia uncinata* ja purokinnassammal *Scapania undulata*. Myöskään Ruotsissa seuralaislajisto ei ole ollut juuri tavallisuudesta poikkeavaa.

Kannan kehitys ja uhanalaisuus

Kasvupaikan ja yksilömäärän tarkemmassa kartoituksessa keväällä 2013 harapurosammalta löytyi puron rakkakivikosta kahdesta lähekkäisestä paikasta, yhteensä neljä puolen kämmenen kokoista kasvustoa. Se onkin tällä hetkellä koko tiedossa oleva Suomen populaatio. Koska laji vaikuttaa jo kauan paikalla olleelta ja siten vaikeistakin poutakausista selvinneenä, voidaan olettaa sen täällä edelleenkin menestyvän.

Välittömänä uhkana harapurosammalella on pieni populaatio, mikä sinänsä jo altistaa satunnaisille uhkatekijöille. Tulevaisuudessa uhkana voisi olla liiallisen lietteen, puurojun ja roskien kertyminen rakkakivikkoon. Se voisi tukkia onkalot ja hävittää sammalen. Myös ihmisen toimesta tapahtuva puuttuminen veden virtaukseen, ts. yläjuoksun metsä- ja suo-ojitus sekä peltojen viljelystä aiheutuva humus- ja typpikuormitus saattaisi aiheuttaa uhkaa.

Uhanalaisuus Euroopassa

EUR: E (1995), EST: -, NOR: NT, SWE: VU
Harapurosammal on luokiteltu vuonna 1995 erittäin uhanalaiseksi Euroopassa. Uhanalaisuusluokan päivitys on tällä hetkellä kesken. Norjassa sammal on silmälläpidettävä ja Ruotsissa vaarantunut.

Suojelu

Vesilahden kasvupaikka ei ole suojeltu. Esiintymän rajaustarve tulee arvioida seuraavaan uhanalaistarkasteluun mennessä.

Synonyymit

Amblystegium montanum Lindb.
Ochryaea montana (Lindb.) Ignatov & Ignatova

Kirjallisuus

Arkkio, H. 2009: Sammalretkiä Etelä-Pirkanmaan puroilla. Talvikki 2/2009. Tampereen kasvitieteellinen yhdistys ry.

Hedenäs, L. 2010: Artfaktablad: *Hygrohypnum montanum*. ArtDatabanken, SLU. http://www.artfakta.se/Artfaktablad/Hygrohypnum_Montanum_812.pdf [viitattu 17.2.2014].

Nyholm, E. 1965: Illustrated Flora of Nordic Mosses, Fasc. 5. *Lembophyllaceae* - *Plagiotheciaceae*. CWK Gleerup, Lund. S. 408-647.

Viittaus

Parnela, A. 2014: *Hygrohypnum montanum* – äärimmäisen uhanalainen.